

L'escriptura que escriu

Maria-Mercè Marçal, *Sota el signe del drac. Proses 1985-1997*. A cura de Mercè Ibarz. Barcelona: Proa, 2004. 232 p.

Sovint pensam que rere un poema hi ha únicament un jo intuïtiu, romàntic, passional, i desconeixem que rere els versos a més d'una biografia, d'algú que escriu, s'hi amaga la solidesa d'una reflexió acurada, d'un marc teòric que sosté aquesta lírica. Prova d'això són aquestes proses que ens deixà Maria-Mercè Marçal, a qui sabíem excel·lent poeta però a qui no reconeixíem a un mateix nivell com a teòrica.

Mercè Ibarz s'ha fet càrrec d'aplegar a *Sota el signe del drac* un conjunt de proses disperses que Maria-Mercè Marçal va escriure entre 1985 i 1997. Els textos, de temàtica i finalitats diverses (hi ha des de conferències i pròlegs fins a pregons de festa major), es presenten ordenats segons criteris temàtics, més que no cronològics. El llibre es divideix en sis grans

capítols: el primer recull textos autobiogràfics; el segon, escrits sobre la tradició literària que precedeix la poeta; el tercer, reflexions sobre l'escriptura de dona i la tradició literària que li és coetània; el quart, parla de la construcció d'aquesta genealogia cultural femenina i dels seus avatars; el cinquè, inclou reflexions sobre la pròpia obra; i el sisè, dos textos que són una mostra del compromís social i lingüístic de l'escriptora. Val a dir que aquesta ordenació queda perfectament explicada i justificada per Mercè Ibarz a la introducció del volum, «Silencis, interrupcions, mites». Introducció que, tot sigui dit, ha estat una grata sorpresa per a mi, perquè si les meves expectatives de lectura dels textos de Marçal ja eren molt altes, aquesta introducció les ha acomplertes en un mateix nivell.

En la mesura que això és possible, Maria-Mercè Marçal va escriure allunyada dels dictàmens del poder, previnguda potser per l'experiència de tants altres escriptors que, per acostar-s'hi, perderen la llibertat. I aquest bé tan preuat per ella, aquesta llibertat, no solament es manifesta en la temàtica, en els motius de la seva obra, en la seva veu, sinó també en una manera de

fer i de pensar que li permetia, fins i tot, no estar subjecta al temps (aquesta temporalitat que és, al cap i a la fi, una de les principals corretges per a l'escriptor). Per això, com comenta Mercè Ibarz, Marçal no sabia què era estar bloquejada en l'escriptura perquè per a ella el full en blanc representava, simplement, un estat d'espera. Estimava el silenci de la creació que, per a la majoria, s'assembla més a un estat d'angoixa que no a un estat de tranquil·litat i meditació. Un estat que, d'altra banda, només l'escriptor lliure es pot permetre. Marçal no entenia de terminis, de dates límit d'entrega, era temporalment lliure, fins que la mort sobtada li va prendre aquesta temporalitat efímera. Ens va deixar, però, una obra que gaudeix plenament de la llibertat temporal que anhelava la seva autora perquè, com diu ella mateixa, «què és la literatura sinó un intent de contrarestar els efectes del temps i la mort?».

L'obra de Maria-Mercè Marçal es regeix per tres temes cabdals: l'escriptura, la dona i la llengua. Aquests són els seus referents que, paradoxalment, al llarg de la història, han duit la marca intrínseca de la marginació. Marginació de la dona que escriu i que, a més, ho fa

en una llengua oprimida (la catalana). Però, com a contrapartida, aquests tres referents li serveixen també per rebel·lar-se contra aquesta triple exclusió i créixer i construir-se novament com a dona i com a escriptora. En aquest sentit, és especialment interessant la presentació que Marçal fa d'ella mateixa al text que obre aquest volum de proses, «Qui sóc i per què escric». La seva poesia i ella són tot u, perquè la poesia, com reconeix, és «la meua manera de dir-me a mi mateixa». La seva és, doncs, l'escriptura que escriu, la que la construeix com a dona; una dona d'«esperit híbrid, indecís, instal·lat en el solc entre dos mons, en el llindar entre dos paisatges, dues temptacions, dos codis». Maria-Mercè Marçal és de tarannà nòmada perquè aquest és el preu que ha de pagar per la llibertat. Situada al llindar, als marges, no necessàriament per exclusió, sinó per voluntat pròpia, perquè el llindar és l'únic lloc que no és tancat, que no encasella, que no classifica, que no t'etiqueta per sempre més. De fet, la seva lluita és també la lluita contra el clixé, que combat des d'un espai similar al motiu del port, emprat per la seva admirada Rosa Leveroni o pel Salvat-Papasseit de «Drama en el port» com a llindar entre la realitat i el somni, entre l'arrelament i la partença, sempre amb la possibilitat del nou viatge.

És d'admirar, doncs, com l'escriptora reflexiona sobre la seva identitat i sobre la pròpia escriptura. Això fa que s'interrogui contínuament i en deixi constància en els seus textos. La recerca d'un posicionament, la voluntat de transmetre'l, alt i clar, la menen a fer una poesia que ella mateixa veu bastida amb «recurrències quasi obsessives». Un cop llegides les seves proses, diríem que aquestes recurrències també es fan evidents

en el corpus teòric. La voluntat d'autoafirmar-se com a dona i com a escriptora la du a mostrar-se i a revelar la seva manera d'entendre (de viure) la literatura, fins i tot en els moments en què fa referència a altres poetes o narradores. Així, parlar d'Anna Dodas, de Virginia Woolf o de Colette, es converteix en una manera més de posicionar-se respecte de la tradició que la precedeix i de la tradició que li és coetània.

En els textos que conformen el quart capítol del llibre, titulat «Propostes per al tercer mil·lenni», Maria-Mercè Marçal insisteix molt en la idea que no hi ha una genealogia femenina de la cultura i reivindica la importància de la tradició literària femenina que ens precedeix i que ha estat menystinguda. La conferència «Meditacions sobre la fúria» recollida en aquest mateix capítol es clou amb una explicació del que Marçal ha volgut aconseguir a través de les seves paraules: «posar de relleu uns noms, uns textos, unes obres —podrien haver estat molts més, podrien haver estat uns altres— uns temes, uns silencis, unes ferides, dignes de convertir-se en memòria. En memòria articulada». I, sens dubte, això és el que aconsegueix a través de tota la seva obra; explícitament en aquestes proses i de manera més implícita en els poemes. Aquesta necessitat de construir o de fer-nos conscients de la tradició pròpia és allò que la mena a dedicar molts dels seus escrits a les escriptores que l'han precedida i de les quals ella se sent una continuadora: Isabel de Villena, Maria Antònia Salvà, Clementina Arderiu, Rosa Leveroni...

Maria-Mercè Marçal és, se sent i es diu una nova baula d'aquesta tradició literària femenina. Les idees que vertebraven aquestes proses també s'entrellacen com les baules de la tradició i perfilen la

poeta, «dona, de classe baixa i nació oprimida». Unes idees que ens mostren un contorn de l'autora de *Cau de llunes* que mai no queda tancat del tot, perquè Maria-Mercè Marçal es feia amb l'escriptura, no donava res per clos sinó que la seva obra traspuava una mentalitat oberta i plural, encara que de conviccions fermes. Sempre a punt, al cap i a la fi, per a la nova descoberta que l'havia de reescriure com a escriptora i com a dona.

MARIA MUNTANER GONZÁLEZ